

Niels Gunder Hansen

Tristans børn

Thomas Bredsdorff: Gyldendal 1982, kr. 145,-

I sin nye bog *Tristans børn* har Thomas Bredsdorff (TB) sat sig for at bestemme kærligheden som historisk fænomen: den store lidenskab er ikke nødvendigvis lykkens eviggyldige inkarnation, ideen om den er indstiftet på et givet historisk tidspunkt og kan dermed kritiseres og overskrides, når det skønnes fornødent. Og det gør det efter TBs mening nu og her i vort skilsmisseprægede moderne samfund (7 skilsmisser i forfatterens vennekreds var anstødsstenen til bogen); måske skyldes kærlighedens misère ikke blot individuel utilstrækkelighed eller samfundsmæssig tvang, men at der er et eller andet galt i selve kærlighedens »stoflighed«. Med denne attitude synes TB at lægge sig i forlængelse af Michel Foucaults seksualitetsgenealogi og -kritik, hvor kønnet blev problematiseret som frigørelsespotentielt; man leder imidlertid for-gæves efter henvisninger til Foucault, hvilket hænger sammen med TBs ambivalente forhold til frigørelsesideologien, som vi senere skal se eksempler på.

TB lægger ud med at angribe psykoanalysens og Freuds *panseksualisme*: en fortrængt seksualdrift ses som en universal forklaring på alskens symptomer, men at seksualiteten tilsyneladende var allestedsnærværende hos viktorianerne skal måske forstås *socialt* snarere end biologisk; netop datidens kraftige tabuering af kønsdriften medførte en uforholdsmæssig fiksering på den og gav den primat i subjektets ubevidste; den biologiske drift er således altid allerede kulturelt betydningstilskrevet, når den viser sig. Efter at have oparbejdet denne pointe kaster TB sig ejendommeligt nok ud i at konstruere sin egen drifts-myte: Freuds panseksualisme var kun problematisk, fordi den var for altomfattende, hvorfor den ikke levede plads til *jeg-driften* (en art positiv magtvilje, viljen til at bemestre sit eget liv, behovet for værdighed og anerkendelse etc.). Denne drift er lige så oprindelig som kønsdriften og har om muligt været endnu mere socialt tabueret; Freud roses for at have rehabiliteret kønsdriften, men kærlighedens problem kan kun løses, når den ikke blot er sublimeret seksualitet, men

også knyttes til jeg-driften.

I en materialhistorisk gennemgang understreger TB derefter to afgørende pointer om kærligheden: a) det før-borgerlige ægteskab er totalt underlagt slægtsalliancernes praktiske politik (økonomisk, dynastisk osv.); kærligheden som individuel tilbøjelighed har ikke en institutionel chance, og når den opstår, vil den da uvægerligt indtage en udgrænset og oprørske position; b) i det borgerlige samfund stiller forholdet sig omvendt: familien bliver gradvis funktionstømt, og kærligheden bliver da den systemfaktor, som giver pardannelsen og børneavlens ramme en ideologisk begrundelse af mangel på reale funktioner. Men denne kærlighed produceres ikke med det borgerlige samfund; den forefindes allerede i skikkelse af middelalderens ulykkeligt-passionerede og anti-socialt *tristanisme* (TB analyserer den bretonske middelalderroman *Tristan og Isolde* og blotlægger derigennem bestanddelene i denne kærlighedsform: den trives kun som tabueret og udstødt, den næres af forhindringer og har egentlig ikke fuldbyrdelsen, men tragikken og den permanente før-lyst som mål). Den romantisk-borgerlige kærlighed, som vi endnu lever på, er ikke andet end en videreudvikling af denne tristanisme, og det er klart, at det må give problemer, når en ekstrem, anti-social figur skal bære det daglige livs centrale institution: familien.

Derefter følger 6 tekstanalyser, hvor TB gennem behandling af Richardson, Blicher, Amalie Skram, Herman Bang, Klaus Rifbjerg og Per Olov Enquist følger tristanismens opkomst, udvikling og krise i det borgerlige samfund. Af pladshensyn kan jeg ikke kommentere analyserne som sådan, men må henholde mig til pointer, der har med den overordnede tankegang at gøre.

I forbindelse med Skram-analysen undrer TB sig over, at den industrielle masseproduktion af præservativer i 1880'erne ikke af-dramatiserede seksualiteten til lyst og leg; tristanismens overdramatisering af før-lysten kunne måske have en vis ræson i en tid, hvor den seksuelle fuldbyrdelse implicerede risiko for uønsket graviditet og kønssygdomme, men præventionen burde ideelt set fejle denne alvor af bordet; i stedet bliver seksualiteten stedse mere betydningsfuld op gennem det 20. årh. TB forklarer det med en historisk inert i tristanismens kærlighedskompleks, men synes dermed at forflygtige den pointe han selv har antydnet i Freud-kapitlet: at seksualiteten aldrig er »ren«, men altid er indfældet i historiske betydningssystemer (før oppositionen slægtskabsstrukturer/a-social tragik, siden en tabuering eller måske en »िताlesættelse« i Foucaults forstand), og at den legende lyst dermed bliver en

naturalistisk fiktion.

I Rifbjerg-analysen slår TB fast, at tristanismens projekt er uendeligt: det er en stadig flugt fra kontrakten over i overskridelsen og passionen, og derfor vil selv en »progressiv« kontrakt (f.eks. det åbne ægteskab) være inadækvat og profan. Tristanismen kan ikke bære en realitet, men er dømt til at søge det eksotiske.

I konklusionen lægger TB ud med at kritisere en reichiansk sexocentrisme, der holder os fast på seksualiteten som livets mening og dermed invaliderer andre udfoldelsesformer; af lutter angst for at blive beskyldt for cølibatisme, proklamerer TB dog øjeblikket efter en udvidet sexocentrisme: promiskuitet, perversion etc. Som i Freud-kapitlet og kondom-eksemplet pendler TB atter frem og tilbage mellem en seksualitetskritik à la Foucault og en naivt-begejstret seksualitetsentusiasme à la Reich, Marcuse osv. Hvor er vi egentlig henne?

Det egentlige ærinde i konklusionen er dog at rehabilitere jeg-driften, idet vi går de herskendes ærinde, hvis vi fortrænger vor naturlige magtvilje; vi må syntetisere de to basale drifter og til at tænke kærligheden som aktion i stedet for passion, som udtryk for hele personligheden. Dette menneskebillede huer imidlertid ikke kapitalismen, og tristanismekritikken vil da med nødvendighed blive kapitalismekritik. Tæppe.

Bogen munder således ud i en ganske traditionel politisk frigørelsesfigur, på trods af at TB har bestemt frigørelsen som en specifik historisk logik (den a-sociale tristanisme) med en iboende umulighed (kravet om permanent overskridelse). Denne insisteren på at tale mod bedre vidende reddes i land gennem den nye driftsmytologi, der restaurerer hele det freudske begrebsapparat: fortrængning, forskudt symptom og dermed også postfreudianernes frigørelsestanke. Jeg-driften forbliver i øvrigt et underligt postulat og balancerer mellem individuel udfoldelse og en *intersubjektiv* problematik (f.eks. behovet for anerkendelse); en modsigelse, der antyder, at tingene måske er lidt mere komplicerede end den gamle travet om, at enhvers frie udfoldelse er mulighedsbetingelsen for andres ditto. Den reelle og symbolske mellem menneskelige afhængighed har ikke rigtig nogen plads i TBs gennemsigtige aktiv-univers, men det kunne jo være, at kærligheden var i krise, fordi friheden har mindre at gøre med frigørelsen end med at besinde sig på at være i den rette afhængighed af hinanden. Blot som et lille tip.

Måske pga. disse mange indre modsigelser er *Tristans børn* inciterende læsning, og på trods af stedvise tilbagefald til 68-konfor-

misme viser den dog en vilje til ny-tænkning, som man bør hilse velkommen. I øvrigt er bogen et eksempel til efterfølgelse, hvad angår den let forståelige sproglige fremstilling; litteraturvidenskab kan fungere som kulturjournalistik og formidle vigtige diskussioner til en bredere offentlighed uden at indholdsproblemerne forflygtiges.